

Pisreoga

Ruaidhrí Ó Tuairisg

Ba chuid an-tábhachtach de chreideamh agus de shaol na tíre seo biad na pisreoga sa tseanaimsir. Bhain siad leis an réamh-Chríostaíocht. Cé gur glacadh go fonnmhar, is cosúil, leis an gCríostaíocht, ag an am céanna bhí go leor daoine a choinnigh cois sa gcampa eile, in ainneoin caint na cléire. Go deimhin is iontach an rud gur mhair cuimhne ar na pisreoga anuas go dtí an lá inniu cé gur fíorfhánach an duine a thugann aon aird ar aon cheann acu anois. Anseo thíos tá roinnt pisreoga a bhailigh mé ó m'athair timpeall na bliana 1964.

Bainne agus beithigh

- Nuair a bhíodh duine ag fáil braon bainne ó chomharsa chuireadh bean an tí braon beag uisce isteach ann ar fhaitíos go dtógfadh an duine bainne ón mbó.
- Nuair a bhí maistreadh á dhéanamh chuirte splanc faoin gcuinneog.
- Ní raibh cead píopa ná toitín a chaitheamh.
- Aon duine a thagadh isteach sa teach chaithfeadh sé lámh a chur sa maistreadh.
- Agus maistreadh dhá dhéanamh, deirte 'Uachtar go tóin agus im go huillinn' agus 'Bailigí siar é, agus bailigí go baileach ó bhó mhaol Liam é'.
- Chuirte gaidíní caor chaorthainn ar chuile shoitheach a mbíodh bainne iontu Lá Bealtaine agus timpeall dhoras chró na mbó.
- Is ceart píosa de shean-cheirt dhearg a chur ar eireaball na bó tar éis lao a bheith aici. Bhíodh cacannaí cearc (maith na circe), smugairlí, smaoiseannaí, agus smiochóidí istigh sa gceirt. Chuirte na rudaí céanna i bpóca fir a bhíodh ag dul amach chun bean a fháil le pósadh. Tá sé i ndrám Johnny Chóil Mhaidhc 'Ortha na Seirce'.
- Ghearrtaí na cosa anuas óna glúine de bheithíoch a gheobhadh bás agus chuirte i dtaisce faoi rataí an tí iad. Amannta, nuair a bhíodh maistreadh dhá dhéanamh, mheasctá an bainne sa gcuinneog le ceann de na cosa.

Pósadh

- Nuair a thiocfadh bean óg nuaphósta go teach a fir den chéad uair, bhriseadh máthair an fhir an cáca bainise ar bhaithis na mná óige.
- Ní fhéadfadh cailín óg dul ag bainis, tórramh, ná aon chruinniú eile ó aimsir an chleamhnais go dtí go bpósfaí í ar fhaitíos go ndéanfaí drochshúil di.
- Bean óg a phósadh, ní thiocfadh sí ag an Aifreann an chéad Domhnach ar fhaitíos go ndéanfaí drochshúil di.
- Duine a sheasfadh le duine eile ag pósadh ní fhéadfadh sé féin pósadh go ceann bliana ná seasamh le haon duine eile ar feadh bliana.
- Ní fhéadfadh beirt dearthár beirt deirfiúr a phósadh.
- Ní fhéadfadh bainis dubailte a bheith ann an lá ceanna.
- Nuair a thiocfadh lánúin óg go dtí a dteach an chéad uair chuirte píce aoiligh ar leac an dorais faoina gcosa. Bheadh ádh beithíoch orthu ansin.
- D'íosfaí píosa aráin agus an bruscar ar fad tar éis na bainise agus bheadh ádh searraigh ar an lánúin.

Bás

- Uisce a nítear corp ann is ceart é a chaitheamh in áit nach siúlfaidh duine ná beithíoch go deo.

- Bhíodh braillín ar an gcorp agus bhaintí trí choirnéal di. Thógadh bean iad ó phíosa go píosa agus chuireadh sí timpeall leis an gcónra taobh istigh iad agus déarfadh sí 'Cé air a bhfuil leigheas dhó seo?' Déarfadh bean eile sa teach 'Tá leigheas ann do dhuine agus do bheithíoch'. Ansin chuirte na píosaí éadaigh sin i dtaisce go cúramach. Taiséadaigh a tugadh ar na píosaí sin.
- Eascaine a bhain leis an mbás. 'Scread mhaidne ort'. 'Buarach an bháis ort'.

Pisreoga eile

- Ní ceart duine a bhualadh le tor trom. Dá mbuailfeá páiste ní fhásfadh sé.
- Ba cheart píosa crosach (dhá scilling le crois) a chur ag na ceithre choirnéal i mbunsraith tí nua.
- Lá Bealtaine chuirte uibheacha síos i gclaiseanna garraí fataí chun toradh a thabhairt ón ngarraí sin.
- Thugtaí fód móna abhaile ón tine chnámh Oíche 'le Sin Seáin agus chaití isteach sa ngarraí fataí é nó chuirte sa tine sa mbaile é
- Ní ceart uisce salach a chaitheamh amach san oíche gan rabhadh a thabhairt do na daoine maithe. Chuala mé féin seanbhean ag rá sul ar chaith sí amach uisce 'Bígí ag imeacht anois'.
- Ná caith amach uisce salach go dtí go mbeidh uisce glan istigh.
- Ba cheart splanc a thomadh in uisce

Tóraitocht an Óir sa mBogha Ceatha?

- a thabharfaí isteach san oíche.
- Nuair a chonaic duine páiste óg don chéad uair chuirí trí smugairle air agus deirí ‘Bail ó Dhia agus ó Mhuire ort agus nár fheice bean an drochshúil thú.’
- Droch-chomhartha é má ghlaonn coileach roimh mheán oíche. Tá na taibhsí imithe má ghlaonn sé tar éis meán oíche.
- Dá dtagadh duine isteach i dteach agus faitíos air chuireadh bean an tí salann ar a theanga.
- Ní féidir le taibhsí duine a leanacht thar shruthán.
- Ní ceart tine a thabhairt amach as teach Lá Bealtaine.
- Dá gcasfadh bean rua nó sionnach ar iascaire agus é ag dul chun farraige chasfadh sé ar ais abhaile.
- Nuair a thugann duine cuairt ar theach ba cheart dul amach an doras céanna inar tháinig an té sin isteach.
- Dá dtiocfadh fóidín mearaí ort ba cheart duit an taobh istigh dod chóta a iompú amach.
- Ar fhaitíos go mbuailfeadh fóidín mearaí thú, ba cheart píosa aráin a bheith agat i do phóca.

(Is é athair Ruaidhrí atá ar lch. 44)

Líon Scoláirí i Scoileanna Chois Fharraige ag Tús na Scoilbhliana 2015-2016

Scoil	Príomhoide	Líon iomlán scoláirí ar an rolla	Líon scoláirí a rinne an Ardteist. i 2015	Líon scoláirí atá sa chéad bhliain i 2015	Nóta
Coláiste Cholmcille Indreabhán	Peadar Ó Sé	Col. CC. 235 Col N. Eoin* 32	52	29	*Ionad de chuid Choláiste Cholmcille é Coláiste Naomh Eoin, Inis Meáin
Coláiste Chroí Mhuire An Spidéal	Caitríona Ní Chinnéide	179	30	30	
Scoil Cholmcille Ros an Mhíl	Síle Nic Con Iomaire	48	-	9*	Níor fhág aon scoláire an scoil i 2015 mar ní raibh rang a sé sa scoil i 2014-2015. Ní bheidh aon scoláirí ag fágáil na scoile ag deireadh na scoilbhliana 2015-2016. *Líon scoláirí nua a thosaigh sa scoil i 2015 (gach rang)

Scoil	Príomhoide	Líon iomlán scoláirí ar an rolla	Líon scoláirí a d'fhág an scoil i 2015	Líon scoláirí a thosaigh sa scoil i 2015	Líon scoláirí i rang a 6 sa scoil i mbliana
Scoil Sailearna, Indreabhán	Fearghus Mac Lochlainn	194	15	21	16
Scoil Éinne, An Spidéal	Pádraigín Ní Lionnáin	219	23	31	25
Scoil Náisiúnta Cholmcille, An Tulaigh	Úna Uí Dhireáin	133	18	10	23

*Tá muid buíoch de na Príomhoidí thuasluaite a thug an t-eolas seo dúinn.
Máire Ní Fhlathartaigh agus Máirtín Mhic Lochlainn.*